

การอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณ
ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19¹
Migration of Yunnan people into Vietnam during ancient
time to 19th century

XuYin Liu,² ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์³ และ เบญจวรรณ นาราสะจี่⁴

XuYin Liu,² Dararat Mattariganond³ and Benjawan Narasa⁴

^{2,3,4} สาขาลุ่มน้ำโขงศึกษา

^{2,3,4} Mekong Studies

^{2,3,4} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{2,3,4} Faculty of Humanities and Social Sciences

^{2,3,4} มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{2,3,4} Khon Kaen University

บทคัดย่อ

มณฑลยูนนานตั้งอยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนมีพรมแดนติดกับเวียดนาม ทำให้ยูนนานและเวียดนามมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และมีชาวยุন্নานอพยพเข้าสู่เวียดนามอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่สมัยโบราณบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารจีนเป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า การอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ (1) ตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ. 938 เป็นสมัยที่เวียดนามอยู่ใต้การปกครองของจีน และมีอาณาจักรน่านเจ้าตั้งอยู่ในพื้นที่ยูนนาน มีชาวยุন্নานอพยพเข้าสู่เวียดนามด้วย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์สาขาลุ่มน้ำโขงศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง "การอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่ประเทศลุ่มน้ำโขงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19" ขอขอบคุณศูนย์วิจัยพลศึกษาสังคมลุ่มน้ำโขงที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

สาเหตุทางการค้า การสงครามและการลี้ภัยทางการเมือง โดยใช้เส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำ 3 เส้นทาง เส้นทางแรกเริ่มจากเมืองหมี่ลิง (เวียดนาม) ถึงอู่โจว (ยูนนาน) เส้นทางที่สองเชื่อมโยงระหว่างแถบทะเลสาบเอ๋อร์ไห่ (ยูนนาน) กับเวียดนาม เส้นทางที่สามเริ่มต้นจากเมืองอานหนาน (เวียดนาม) ถึงเมืองต้าหลี่ (ยูนนาน) (2) ช่วง ค.ศ. 939-1885 เป็นช่วงที่เวียดนามเป็นอิสระจากจีนมีการพัฒนาเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำดั้งเดิมระหว่างยูนนานกับเวียดนาม (เส้นทางที่สาม) ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้เปิดเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำอีก 2 เส้นทาง ซึ่งเริ่มจากเมืองหมิงจื้อ (ยูนนาน) โดยเส้นทางแรกไปถึงแม่น้ำฟูเหลียง (เวียดนาม) ส่วนเส้นทางที่สองไปถึงบริเวณปายเฮอซานฉีเจียง ที่เป็นชุมทางแม่น้ำแดง แม่น้ำโล และแม่น้ำดำ (เวียดนาม) ในช่วงนี้ชาวยูนนานอพยพเข้าสู่เวียดนามมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาเหตุการอพยพมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจเพื่อทำการค้าและการทำเหมืองแร่กับสาเหตุทางด้านการเมืองการสงคราม การถูกเวียดนามกวาดต้อนไป การหลบหนีจากการจับกุมของรัฐ ผลกระทบจากการยกเลิกระบบ “ถู่ซื่อ” และการหลบเลี่ยงการปราบปรามกบฏ

คำสำคัญ: การอพยพ ยูนนาน เวียดนาม ความสัมพันธ์จีน-เวียดนาม

Abstract

Yunnan is located in the Southwest of China, bordered by Vietnam. So, Yunnan and Vietnam have close relationship. Also, Yunnan people have continuously migrated to Vietnam since ancient time. This article aimed to study the migration of Yunnan people into Vietnam during ancient time to 19th century. The historical research method was employed. The data were mainly analyzed from Chinese documents.

The study indicated that the migration of Yunnan people into Vietnam was divided into two periods. (1) From ancient time to the year 938: It was the time when Vietnam was under Chinese rule, and the Nanzhao Kingdom was located in the Yunnan area. Some Yunnan people migrated to Vietnam for trading, war and political reasons by using three land and water routes. The first route was from Miling (Vietnam) to Yizhou (Yunnan). The second route connected between Erhai Lake (Yunnan) and Vietnam. The third route started from Annan (Vietnam) to Dali (Yunnan). (2) During 939-1885: Vietnam was independent from China. Traditional land and water routes connecting between Yunnan and Vietnam (third route) were developed. Two land and water routes were also opened, starting from Mengzi (Yunnan). The first route was to the Fuliang River (Vietnam), and the second route was to Bahesanqijiang which was the junction of the Red River, the Lo River and the Black River. During this time, the number of Yunnan people immigrated to Vietnam was continuously increasing. The causes of migration were more diverse, including the reasons of economy, trading, mining, politics, war, being forcibly moved by Vietnam, escaping from the arrest of the government, the impact of the abolition of "Tusi" system and the evasion of the rebellion suppression.

Keywords: Migration, Yunnan, Vietnam, China-Vietnam Relationship

บทนำ

จีนและเวียดนามมีประวัติศาสตร์ร่วมกันอย่างยาวนาน โดยเฉพาะมณฑลยูนนานที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนและมณฑลกวางซีที่ตั้งอยู่ในภาคใต้ของจีน มีพรมแดนติดกับเวียดนามโดยตรง ทำให้มณฑลยูนนาน มณฑลกวางซีและเวียดนามมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างมาก และเนื่องจากมณฑลยูนนานไม่มีทางออกสู่ทะเล แต่มีพรมแดนทางบกติดกับเวียดนาม ระยะทางยาว 1,353 กิโลเมตร โดยมีแม่น้ำแดงที่เป็นแม่น้ำสำคัญเชื่อมโยงถึงเวียดนาม การไปมาหาสู่กันระหว่างยูนนานกับเวียดนามจึงเน้นโดยเส้นทางบกและทางแม่น้ำเป็นหลัก

จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ยูนนานมีบทบาทสำคัญในการป้องกันชายแดนในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นพื้นที่สำคัญที่เชื่อมโยงแผ่นดินภายในของจีนกับเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่น หนังสือประวัติศาสตร์ “จิวถังชู (旧唐书/JiuTangShu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง)” โดยหลิวซู (刘昫/Liu Xu, 1975: 659) เขียนในสมัยราชวงศ์จิ้นได้บันทึกว่า “ตั้งแต่จักรพรรดิฮั่นอู่ (ปี 140 – 87 ก่อนคริสต์ศักราช) เป็นต้นมา ต่างประเทศส่งบรรณาการเข้าสู่จีนต้องผ่านเจียวจื่อ (交趾/JiaoZhi, เวียดนาม)” นักวิชาการจีน Lu Ren (2011: 47-48) สันนิษฐานว่า นักการทูตที่ส่งบรรณาการเข้าสู่จีนมักขึ้นฝั่งที่ท่าเรือเจียวโจว (ในฮานอย) ผ่านยูนนานเข้าสู่เมืองหลวงของจีน

แม้ชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้าสู่เวียดนามโดยผ่านเส้นทางทะเลแต่มีชาวจีนที่มาจากมณฑลยูนนานอพยพเข้าสู่เวียดนามโดยผ่านเส้นทางบกและทางแม่น้ำ เนื่องจากภูมิประเทศของยูนนานสูงกว่าภูมิประเทศของเวียดนาม เวียดนามจึงเรียกชาวจีนที่มาจากมณฑลยูนนานว่า “ชังฟางเหริน (上方人/ShangFangRen)” หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ด้านบน (Fan HongGui, 1987: 288)

หากทบทวนเอกสารจีนที่ศึกษาเกี่ยวกับการอพยพของชาวยุennานพบว่า มีงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 34 เรื่องแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกมีหนังสือ 4 เล่ม เน้นศึกษาชาวจีนโพ้นทะเลที่อยู่ในเวียดนามโดยผ่านเส้นทางทะเล เช่น งานของ Lv ShiPeng (1958) Zhang WenHe (1975) Zheng RuiMing (1976) เป็นต้น กลุ่มที่สองมี 18 เรื่อง เน้นศึกษาชาวจีนอพยพเข้าสู่เวียดนามโดยเส้นทางทะเลในสมัยราชวงศ์ซิงและการ

พัฒนาของชาวจีนโพ้นทะเลในเวียดนาม เช่น งานของ Long YongXing (1997) You JianShe (2003) เป็นต้น กลุ่มที่สาม มี 12 เรื่อง เน้นศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ข้ามพรมแดน ยูนนานกับเวียดนามโดยมุมมองชาติพันธุ์วิทยา เช่น งานของ Fang Tie (2007) Li ZhengTing (2013) เป็นต้น ทั้งสามกลุ่มนี้ยังไม่มีการศึกษาสาเหตุและเส้นทางของ ชาวยูนนานอพยพเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยตรง บทความนี้จึงมุ่งต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนาม ตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ.1885 ซึ่ง ค.ศ. 1885 เป็นปีสิ้นสุดของสงครามจีน-ฝรั่งเศส เพื่อให้เห็นถึงพลวัตของการอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนามว่าเป็นอย่างไร มีสาเหตุ อะไรบ้างที่ทำให้มีการอพยพและเส้นทางที่ใช้ในการอพยพเป็นอย่างไรโดยใช้วิธีวิจัย ทางประวัติศาสตร์เน้นการศึกษาจากเอกสารภาษาจีนเป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลจากมุมมองของจีนเป็นสำคัญ อันประกอบด้วยเอกสารชั้นต้นที่เป็นบันทึกโบราณหรือหนังสือ ประวัติศาสตร์เช่น “หยวนสี่ (元史/YuanShi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์หยวน)” “หมิงสี่ (明史/MingShi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิง)” “ชิงสี่ลู่ (清实录/QingShiLu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ชิง)” “เต้ากวงยูนนานจื่อเซา (道光云南志钞/DaoGuang YunNanZhiChao, เป็นพงศาวดารยูนนานเขียนในช่วงจักรพรรดิ เต้ากวง (ค.ศ. 1821-1850) แห่งราชวงศ์ชิง)” เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือ บทความวารสาร โดยใช้เอกสารไทยมาช่วยเสริมบางประเด็น

ส่วนการนำเสนอแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ 1. การอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่ เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ. 938 และ 2. การอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่ เวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. 939-1885 ซึ่งปี ค.ศ. 939 เป็นปีที่เวียดนามประกาศเป็นอิสระ จากจีน

การอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ. 938

การนำเสนอการอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนามในช่วงนี้ แบ่งเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. บริบทของยุennanและเวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึงค.ศ. 938

ก่อน ค.ศ. 939 จีนได้ผ่านหลายราชวงศ์ คือราชวงศ์ฉิน (ปี 221-207 ก่อน ค.ศ.) ราชวงศ์ฮั่น (ปี 202 ก่อน ค.ศ. - ค.ศ. 220) ยุคสามก๊ก (ค.ศ. 220-280) ราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265-420) ราชวงศ์เหนือใต้ (ค.ศ. 420-581) ราชวงศ์สุย (ค.ศ. 581-618) ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) และยุคนักราชวงศ์ลิบอาณาจักร (ค.ศ. 907-960)

ยุennan ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “ซือจี้ (史记/ShiJi, เป็นบันทึกชีวประวัติบุคคลสำคัญ)” โดยซือหม่าเชียน (司马迁/Si Ma Qian, 1959: 2991-2993) เขียนในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ตั้งแต่สมัยโบราณ พื้นที่ยุennanและพื้นที่โดยรอบเป็นที่ตั้งของหลายชนเผ่าซึ่งจีนเรียกรวมว่า “ซีหนานอี้ (西南夷/XiNanYi)” หรือกล่าวได้ว่า ประชากรหลักที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ยุennanเป็นชนกลุ่มน้อย ในราชวงศ์ฉิน จินเปิดเส้นทางบกชื่อ “อู๋ฉื่อเต้า (五尺道/WuChiDao)” ที่เริ่มจากเสฉวนเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของยุennan และส่งข้าราชการเข้าปกครองด้วย ซึ่งนับเป็นการที่ยุennanอยู่ใต้การปกครองของจีนอย่างเป็นทางการ จากนั้น ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา จีนได้จัดตั้งแคว้นต่างๆ ในพื้นที่ยุennanเพื่อขยายเขตปกครองในพื้นที่ยุennanและรักษาการปกครองอย่างมั่นคง

ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “โฮ่วฮั่นชู (后汉书/HouHanShu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก)” โดยฟั่นเย่ (范晔/Fan Ye, 1965:838) เขียนในสมัยราชวงศ์ซ่ง ระบุว่า ในราชวงศ์ฮั่นมีเส้นทางที่เป็นเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำเชื่อมโยงยุennanกับเวียดนาม ซึ่งนักวิชาการจีนเรียกว่า “จิ้นซางหมี่ลิ่งเต้า (进桑糜冷道/JinSang MiLingDao)” หรือ “มาหยวนกู่เต้า (马援故道/Ma Yuan)” อันแสดงว่า ยุennanกับเวียดนามมีการเดินทางถึงกันทั้งเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำ ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นแล้ว

ถึงราชวงศ์ถัง หนังสือประวัติศาสตร์ “ซินถังชู (新唐书/XinTangShu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง)” โดยโอวหยางซิ่วและซ่งจี้ (欧阳修/Ou YangXiu , 宋祁/Song Qi, 1975: 6270) เขียนในสมัยราชวงศ์ซ่งได้บันทึกว่า หัวหน้านำนานเจ้าชื่อฟิโลเกะรวม 6 อาณาจักรอิสระในแถบทะเลสาบเอ๋อร์ไห่ให้เป็นอาณาจักรเดียวกัน และใน ค.ศ. 738 จักรพรรดิถังเสวียนจงตั้งฟิโลเกะเป็น “ยุennanอ๋อง” หลังจากนั้น

น่านเจ้าได้ขยายเขตปกครองอย่างต่อเนื่องและเป็นเอกราช พ้นจากการปกครองของราชวงศ์ถัง จากนั้น หนังสือประวัติศาสตร์ “น่านเจ้าเหยสื่อ (南诏野史/NanZhaoYeShi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์อาณาจักรน่านเจ้า)” โดยหยางเชิน (杨慎/Yang Shen, 1968: 66) เขียนในสมัยราชวงศ์หมิงได้บันทึกว่า อาณาจักรน่านเจ้าแตกใน ค.ศ. 902

เวียดนาม สมัยราชวงศ์จีนได้ขยายอำนาจไปยังตอนใต้ของจีน จัดตั้งแคว้นกู่ยหลิน (มณฑลกว่างซีปัจจุบัน) แคว้นหนานไห่ (มณฑลกว่างตุงปัจจุบัน) แคว้นเซียง (บริเวณตอนใต้ของจีนตอนเหนือของเวียดนามปัจจุบัน) จากนั้น เมื่อถึงช่วง 207 ปีก่อนคริสตกาล จึงมีการสถาปนาอาณาจักรนามเวียดขึ้น ประกอบด้วย 3 หัวเมืองสำคัญคือ เมืองหนานไห่ กวยลิน เสี่ยง (เซเตส์, 2525: 36) ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นสามแคว้นข้างต้น

ต่อมา อาณาจักรนามเวียดหรือที่จีนเรียกว่า หนานเยว่ ถูกกองทัพราชวงศ์ฮั่นเข้ายึดครองในช่วง 111 ปีก่อนคริสตกาล ราชวงศ์ฮั่นได้จัดตั้งแคว้นเจียวจื่อ (交趾/JiaoZhi) แคว้นจิวจิน (九真/JiuZhen) และแคว้นรื่อหนาน (日南/RiNan) อยู่ในภาคเหนือและภาคกลางเวียดนามปัจจุบัน หลังจากนั้น เวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของจีนจนถึงค.ศ. 939 โดยมีการเรียกชื่อของดินแดนส่วนนี้หลายชื่อ เช่น ในยุคสามก๊กเรียกว่าเจียวโจว (交州/JiaoZhou) ราชวงศ์ถังเรียกว่า อานหนาน (安南/AnNan) (Zhu JieQin, 1990: 6) เป็นต้น

2. สาเหตุการอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึงค.ศ. 938

การอพยพของชาวยุন্নานในช่วงนี้ มีสาเหตุหลัก 2 สาเหตุดังนี้

ประการแรกเพื่อทำการค้า

จากสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งยุন্নานเป็นพื้นที่ที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล เส้นทางแม่น้ำแดงเป็นเส้นทางออกสู่ทะเลที่ใกล้ที่สุดสำหรับยุynnาน ซึ่งต้องผ่านเวียดนาม มีท่าเรือ “เจียวโจว (交州/JiaoZhou)” ที่ตั้งอยู่ในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดงในภาคเหนือ เวียดนามปัจจุบันเป็นจุดเชื่อมโยงทั้งพื้นที่ยุynnาน พื้นที่ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ท่าเรือเจียวโจวเป็นท่าเรือที่ใกล้ที่สุดกับยุynnาน หนังสือประวัติศาสตร์ “ฮั่นชู (汉书/HanShu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฮั่นตะวันตก)” โดยปานกู่ (班固/Ban Gu, 1964: 1670) เขียนในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกได้บันทึก

ว่า “ท่าเรือเจียวโจวใกล้ทะเลมีการค้าสินค้าที่เป็นนอแรด งาช้างกระดองเต่าเครื่องเพชรพลอย เงิน ทองแดงผลไม้และผ้าไหมอย่างมากมาย พ่อค้าจีนที่ทำการค้าในที่นี้ส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาล” อันแสดงว่า ท่าเรือเจียวโจวเป็นแหล่งการค้าต่างประเทศที่สำคัญ ยุন্নานจึงใช้ท่าเรือเจียวโจวเป็นท่าเรือออกสู่ทะเล เพื่อพัฒนาการค้าต่างประเทศและการติดต่อระหว่างต่างประเทศ (Lu Ren, 2011: 37)

นอกจากท่าเรือเจียวโจว ในงานของ เหวียนคักเวียน (2552:20) ได้ระบุว่าลองเบียน (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดท่าบัก-Ha Bac ของเวียดนาม) ที่มีตลาดค้าขาย ได้มีการขนส่งทางแม่น้ำและทะเลโดยใช้เรือลำบันหรือสำบา บางลำมีเรือพวงและฝีพายหลายสิบคน แม่น้ำแดงและถนนนำไปสู่ยุন্নานและเสฉวน หนังสือประวัติศาสตร์ “โฮ่วฮั่นชู” (Fan Ye, 1965:1460) ได้บันทึกว่า มีข้าราชการคนหนึ่งชื่อจู่ฮุย (朱晖/Zhu Hui) เคยเสนอแนะว่า การค้าขายระหว่างยุন্নานกับเวียดนามมีมูลค่าสูง ราชสำนักชั้นสามารถเก็บภาษีจากการค้าระหว่างยุন্নานกับเวียดนามได้ อันแสดงให้เห็นว่า ในช่วงนั้นชาวยุন্নานมีการเดินทางไปค้าขายที่เวียดนามมากจนถึงมีข้อเสนอแนะให้เก็บภาษีครั้งถึงราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) ตามพงศาวดาร “ยุন্নานจื๊อ (云南志/YunNanZhi)” โดยฟานชวี่ (樊绰/FanChuo, 1985: 276, 280) เขียนในสมัยราชวงศ์ถังระบุว่า น่านเจ้าอุดมไปด้วยม้าและวัว เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมที่เลี้ยงม้าและวัว แต่น่านเจ้าไม่มีทางออกสู่ทะเล จึงต้องพึ่งพาเกลือทะเลที่นำเข้ามาจากเวียดนาม ในขณะที่เวียดนามต้องการม้าและวัว ดังนั้นน่านเจ้ากับเวียดนามจึงมีการค้าแลกเปลี่ยนม้า วัวกับเกลือทะเลเป็นหลัก

ประการที่สองการสงครามและการลี้ภัยทางการเมือง

ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “หัวหยางกั๋วจื๊อ (华阳国志/Hua YangGuoZhi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์และบุคคลสำคัญต่างๆ ในพื้นที่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน)” โดยฉางฉวี (常璩/Chang Qu, 2000: 60) เขียนในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก ระบุว่า ใน ค.ศ. 264 ข้าราชการชื่อชว่นกู (爨谷/Cuan Gu) นำกองทัพจากแคว้นเจี้ยนหนิง (建宁/JianNing, ในมณฑลยูนนานปัจจุบัน) เข้าโจมตีและควบคุมเวียดนามนานถึง 7 ปี ใน ค.ศ. 271 ง่อก๊ก (หรือต่งง่อ) เป็นหนึ่ง

ในอาณาจักรสามก๊กนำทหาร 300,000 เข้าโจมตีเวียดนาม ในที่สุด กองทัพที่อยู่ใต้การนำของชนกู่ฟายแพ่ก็บังคับก๊ก ทหารของชนกู่ที่อยู่ในเวียดนามถูกฆ่าตายหมด

ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ถัง อาณาจักรน่านเจ้าเกิดสงครามกับเวียดนามเนื่องจากสาเหตุทางการค้าในหนังสือประวัติศาสตร์ “จื๊อจื๊อทองเจี้ยน (资治通鉴/ZiZhiTongJian/ Comprehensive Mirror for Aid in Government,เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ของจีนตั้งแต่ปี 403 ก่อนค.ศ. ถึงค.ศ. 959)” โดย ซื่อหม่ากว่าง (司马光/Si MaGuang, 1956:8070, 8091-8116) เขียนในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือได้บันทึกว่า ค.ศ. 858 หลี่จั่ว (李涿/Li Zhuo) เป็นข้าราชการตำแหน่งสูงสุดปกครองเวียดนาม กำหนดระเบียบการค้าขายที่ไม่ยุติธรรม โดยบังคับว่า ม้าหรือวัวหนึ่งตัวสามารถแลกเกลือทะเลได้เพียงหนึ่งโต่วเท่านั้น (1 โต่ว ≈ 6 กิโลกรัม) นอกจากนี้ หลี่จั่วยังฆ่าหัวหน้าชนเผ่าคนหนึ่งที่มาจากน่านเจ้า ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจของน่านเจ้า ใน ค.ศ. 860 น่านเจ้าส่งทหาร 30,000 คนเข้าโจมตีเวียดนาม ต่อมา ค.ศ. 863 น่านเจ้าส่งทหาร 50,000 คนเข้าโจมตีเวียดนามอีกครั้ง ยึดครองเวียดนามแล้วให้ทหาร 20,000 คนประจำอยู่ในเวียดนาม เอกสารนี้ยังระบุว่า สงครามสองครั้งนี้ คนที่ถูกน่านเจ้าฆ่าและจับเป็นเชลยมีจำนวน 150,000 คน ในสองปีต่อมา (ค.ศ. 865) ชาวน่านเจ้าที่อยู่ในเวียดนามมีเกือบ 50,000 คน จากนั้น ปีต่อมา (ค.ศ. 866) ราชวงศ์ถังส่งกองทัพเข้าโจมตีกองทัพน่านเจ้าในเวียดนาม และน่านเจ้าส่งทหารเพิ่มอีก 7,000 คนเข้าสู่เวียดนามแต่ในที่สุดกลับพ่ายแพ้ ทหารน่านเจ้าถูกฆ่าตาย 30,000 กว่าคน ที่เหลือจึงถอยทัพหนีไป กระนั้นยังมีทหารชาวยูนนานที่ประจำอยู่ในเวียดนามหรือคนที่ถูกเวียดนามจับเป็นเชลย ซึ่งเหลืออยู่ในเวียดนามเป็นจำนวนไม่น้อย

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนาม ด้วยสาเหตุการลี้ภัยทางการเมืองในหนังสือประวัติศาสตร์ “หวิ๋นหยางกั๋วจื๊อ” ซึ่งได้ระบุว่า ค.ศ. 303 ยูนนานเกิดกบฏทำให้ชาวยูนนานบางคนหนีเข้าสู่เวียดนาม (Chang Qu, 2000: 50)

3. เส้นทางการอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ. 938

การอพยพในช่วงนี้ อาศัยเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำ 3 เส้นทาง ดังนี้

(1) เส้นทางแรก ชื่อว่า เส้นทาง “จิ้นซางหมี่ลิ่งเต้า” หรือ “มาหยวนกู่เต้า” ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “โหวอันชู่” (Fan Ye, 1965:838) เส้นทางนี้เป็นเส้นทางการค้าหลักที่เชื่อมโยงยุennานและแผ่นดินภายในของจีนกับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ฮั่น เป็นเส้นทางบกเริ่มจากหมี่ลิ่ง (糜泠/MiLing, ในจังหวัดหวึงฟุกและจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนามปัจจุบัน) ตามแม่น้ำแดง ถึงจิ้นซาง (进桑/JinSang, ในอำเภอเหอไห่/河口/Hekou ของยุennานและหล่าวกายของเวียดนามปัจจุบัน) ต่อเส้นทางบก ผ่านเปิ่นกู่ (贲古/BenGu, ในเมืองเหมิงจื่อ/蒙自/Mengzi และเมืองเก้อจื่อ/个旧/Gejiu ของยุennานปัจจุบัน) ถึงอี้โจว (益州/YiZhou, ในบริเวณทะเลสาบเตียนชือของยุennานปัจจุบัน) หรือ เริ่มจากซีสุย (西随/XiSui, ในพื้นที่หามาเฮ้า/蛮耗/Manhao ของยุennานปัจจุบัน) ในยุennาน ตามแม่น้ำแดงลงเข้าสู่เวียดนาม

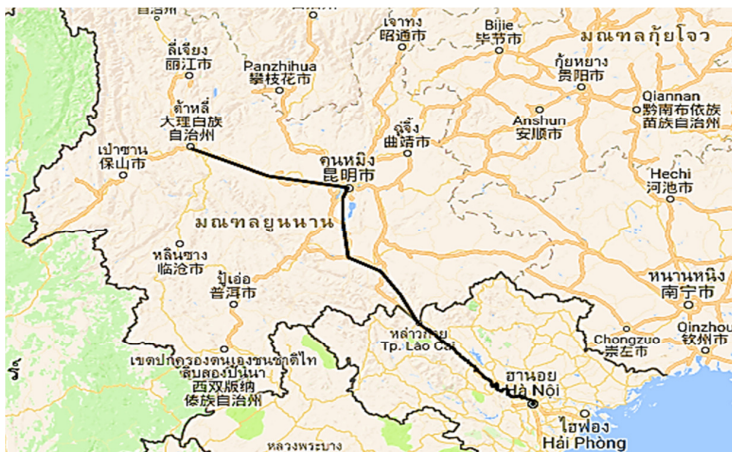
(2) เส้นทางที่สอง ชื่อว่า “บูโถูลู่” (步头路/BuTouLu) ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “ยุennานจื่อ” (FanChuo, 1985: 128) ราชวงศ์ถังเปิดเส้นทางนี้ โดยเริ่มจากเวียดนาม ตามแม่น้ำแดง ผ่านเมืองอันหนิง (安宁/AnNing) ของยุennาน ต่อไปเข้าสู่แถบทะเลสาบเอ๋อร์ไห่ในยุennาน (Lu Ren, 2011: 72-73) ในหนังสือประวัติศาสตร์ “ซินถั่งชู่” (Ou YangXiu, Song Qi, 1975: 147-150) และจารึก “น่านเจ้าเต๋อฮว่าเปย (南诏德化碑/NanZhaoDeHuaBei)” (Fang GuoYu, 1998: 377-380) ระบุว่าเส้นทางนี้เป็นเส้นทางลัดที่ราชวงศ์ถังส่งกองทัพจากเวียดนามเข้าโจมตีอาณาจักรน่านเจ้าใน ค.ศ. 749, ค.ศ. 753 และค.ศ. 754

(3) เส้นทางที่สาม เป็นเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำที่พัฒนาจากเส้นทาง “จิ้นซางหมี่ลิ่งเต้า” ที่เปิดในสมัยราชวงศ์ฮั่น เป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงยุennานกับเวียดนาม และเชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งแปซิฟิกและประเทศในเอเชียใต้ของราชวงศ์ถัง (Lu Ren, 2011: 83) หนังสือประวัติศาสตร์ “ยุennานจื่อ” (FanChuo, 1985: 2-4) ได้บันทึกรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางนี้² ใช้เวลาทั้งหมด 52 วัน เริ่มจากเมืองอานหนาน (安南/AnNan, เมืองฮานอยในเวียดนามปัจจุบัน) ตามแม่น้ำผ่านเฟิงโจว (峰州/FengZhou, ในจังหวัด

² ชื่อสถานที่บนเส้นทางนี้ในปัจจุบันอ้างจาก Fang GuoYu (1987: 521-529)

ฟู่เถาะของเวียดนาม) เติงโจว (登州/DengZhou, ในจังหวัดเถียนป๋ายของเวียดนาม)
จงเฉิงโจว (忠诚州/ZhongChengZhou, ในเวียดนาม) ตั่วลี่โจว (多利州/
DuoLiZhou, ในเวียดนาม) เกอฟูโจว (哥富州/GeFuZhou, ในเวียดนาม) กันถางโจว
(甘棠州/GanTangZhou, ในจังหวัดหล่าวกายของเวียดนาม) เซี่ยบู (下步/XiaBu, ใน
เวียดนาม) หลี่อู่เบินจ๋า (黎武贡栅/LiWuBenZha, ในเวียดนาม) เส้นทางดังกล่าวเป็น
เส้นทางแม่น้ำ ใช้เวลา 25 วัน ต่อไป ถึงกู่หย่งบู (贾勇步/GuYongBu, อำเภอเหอโขว/
河口/Hekouในยูนนาน) ต่อเส้นทางบก ผ่านอี้ฝู่กวน (矣符馆/YiFuGuan, ในอำเภอ
ผิงเปียน/屏边/Pingbian ยูนนาน) ซวี่อู๋กวน (曲乌馆/QuWuGuan, ในตำบลซินเซียน/
新现/Xinxian ยูนนาน) ซื่อเซี่ยกวน (思下馆/SiXiaGuan, ในเมืองเหมิงจื่อ/蒙自/
Mengzi ยูนนาน) ซาจื่อกวน (沙只馆/ShazhiGuan, ในภาคเหนือเมืองเหมิงจื่อ/蒙自/
Mengzi ยูนนาน) นานฉางกวน (南场馆/NanChangGuan, ในอำเภอเจียนสุ่ย/建
水/Jianshui ยูนนาน) ซวี่เจียงกวน (曲江馆/QuJiangGuan, ในตำบลซวี่เจียง/曲江/
Qujiang ยูนนาน) เมืองทงไห่ (通海/TongHai, ได้แก่ อำเภอทงไห่/通海/Tonhai
ในยูนนาน) อำเภอเจียงชวน (江川/JiangChuan, ในยูนนาน) จิ้นหนิงกวน (晋宁馆/
JinNingGuan, ในเมืองจิ้นหนิง/晋宁/JinNing ยูนนาน) ถั่วตงเฉิง (拓东城/TuoDong-
Cheng, ได้แก่เมืองคุนหมิง/昆明/KunMing ในยูนนาน) เมืองอันหนิง (安宁城/AnNing,
ในยูนนาน) หลงเหอเฉิง (龙和城/LongHeCheng, ในหมู่บ้านเลี่ยนเซียงกวน/炼象关/
Lianxiangguan ยูนนาน) ซาฉือกวน (沙雌馆/ShaciGuan, ตั้งอยู่ในตำบลเลื้อจื่อ/舍
资/Sheziยูนนาน) ซวี่กวน (曲馆/QuGuan, ในเมืองอู๋โขง/楚雄/Chuxiong ยูนนาน)
ซาเซ่กวน (沙却馆/ShaqueGuan, ในอำเภอหนานหัว/南华/Nanhua ยูนนาน) จิวเจี๊
กวน (求赠馆/QiuZengGuan, ในตำบลซาเฉียว/沙桥/Shaqiao ยูนนาน) บัวต้าอี้ (波
大驿/BoDaYi, ในอำเภอเสียงอวี่น/祥云/Xiangyun ยูนนาน) ป้ายหย่าอี้ (白崖驿/
BaiYaYi, ในอำเภอหมี่ตู้/弥渡/Midu ยูนนาน) หลงเหว่ยเฉิง (龙尾城/LongWeiCheng,
ในตำบลเซี่ยกวน/下关/Xiaguan ยูนนาน) ถึงเมืองหยางจวี่เมี่ยเฉิง (阳苴叶/
YangJuMie, ได้แก่ เมืองต้าหลี่ในยูนนาน)"

ภาพที่ 1 แสดงเส้นทางที่สามระหว่างยูন্নานกับเวียดนามในสมัยราชวงศ์ถัง

(ที่มา: ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจาก[https://www.google.com/maps/d/](https://www.google.com/maps/d/edit?hl=th&mid=1bp4g70EdPup8yHty6HePErcAFrw&ll=20.42075147473954)

edit?hl=th&mid=1bp4g70EdPup8yHty6HePErcAFrw&ll=20.42075147473954
%2C97.09781275&z=6, April 4, 2018)

การอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามในช่วงค.ศ. 939 -1885

การนำเสนอการอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่เวียดนามในช่วงนี้ แบ่งเป็น 3 หัวข้อ
ดังนี้

1. บริบทของยูন্নานและเวียดนามในช่วงค.ศ. 939-1885

ในช่วงนี้จีนได้ผ่าน ยุคห้าราชวงศ์สิบอาณาจักร (ค.ศ. 907-960) ราชวงศ์ซ่ง
(ค.ศ. 960-1279) ราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271-1368) ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644)
และราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644-1912)

ยูন্নาน ในสมัยราชวงศ์ซ่ง มีการไปมาหาสู่กันกับเวียดนามน้อยลงในด้าน
หนึ่งเส้นทางที่เคยใช้ถูกปิดกั้นเนื่องจากได้รับผลกระทบจากสงครามระหว่างน่านเจ้ากับ
เวียดนามในช่วงค.ศ. 860-866 (Lu Ren, 2011: 109) ตามบันทึกของหนังสือ
ประวัติศาสตร์ “น่านเจ้าเหยสื่อ” (Yang Shen, 1968: 66) ระบุว่า มีอาณาจักรต้าหลี่
สถาปนาโดยชนชาติไป๋ขึ้นมาปกครองพื้นที่ยูন্নานแทนน่านเจ้าใน ค.ศ. 937 ส่วน

เวียดนามประกาศเป็นอิสระจากจีนในค.ศ. 939 ซึ่งส่งผลให้ยูนนานไม่ได้ใช้ท่าเรือเจียวโจวที่ตั้งอยู่ในเวียดนามอีกต่อไปในอีกด้านหนึ่งเส้นทางทะเลและเทคโนโลยีการต่อเรือของจีนได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในสมัยราชวงศ์ซ่งทำให้ท่าเรือชินโจว (钦州/QinZhou) และท่าเรือเหลียนโจว (廉州/LianZhou) ที่ตั้งอยู่ในมณฑลกวางซีได้รับการพัฒนา และกลายเป็นท่าเรือสำคัญในการค้าระหว่างต่างประเทศสำหรับจีนและอาณาจักรต้าหลี่ในพื้นที่ยูนนาน นอกจากนี้ ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “หลังไ่ว่ได้ต้า (岭外代答/LingWaiDaiDa, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสังคมของมณฑลกวางตุ้งและกวางซี และเส้นทางคมนาคมติดต่อภายนอกของจีน)” โดยโจวชวีเฟย (周去非/Zhou QuFei, 1999: 58) ระบุว่า ตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งเป็นต้นมา เวียดนามส่งบรรณาการเข้าสู่จีนโดยผ่านมณฑลกวางซี

ครั้นถึงสมัยราชวงศ์หยวน ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์ “หยวนลือ (元史/YuanShi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์หยวน)” โดยซ่งเลี่ยน (宋濂/Song Lian, 1976: 3063, 1457-1458) เขียนในสมัยราชวงศ์หมิง ระบุว่า กองทัพราชวงศ์หยวนโจมตีอาณาจักรต้าหลี่แตกใน ค.ศ. 1253 และจัดตั้งมณฑลปกครองยูนนานอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1276 ศูนย์กลางการบริหารจากเมืองต้าหลี่ (大理/DaLi) ได้ย้ายไปที่เมืองคุนหมิง พงศาวดาร “ซินจ่วนยูนนาน เจ็ด (新纂云南通志7 /XinZuanYun NanTongZhi 7)” (Niu HongBin, 2007: 659) ได้บันทึกว่า เนื่องจากยูนนานมีชนชาติต่างๆ มากมาย ราชวงศ์หยวนจึงจัดตั้งระบบ “ตูซือ (土司/TuSi)” หมายถึงการแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าชนกลุ่มน้อยที่มีบารมีและความน่าเชื่อถือถือเป็นขุนนางปกครองเขตท้องที่ต่างๆ เพื่อรักษาการปกครองของจีนในยูนนาน

ครั้นถึงสมัยราชวงศ์หมิง เนื่องจากระบบ “ตูซือ” ส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยแบ่งแยกดินแดนได้ง่าย ราชสำนักหมิงจึงใช้ “ระบบถุนเถียน (屯田/TunTian)³” รวมถึงดำเนินนโยบายสนับสนุนให้ชาวฮั่นจำนวนมากเข้ามาบุกเบิกที่ทำการเพาะปลูกในมณฑล

---

³ระบบถุนเถียน (屯田/TunTian) ” หมายถึงการส่งกองทัพเข้าประจำอยู่ในยูนนานและให้ทหารทำเกษตรกรรมด้วย (Song Lian, 1976: 2558)

ยุennan อันเป็นการปูทางให้กับการยกเลิกระบบ “กู่ซื่อ” และเปลี่ยนมาเป็นการแต่งตั้งขุนนางโดยส่วนกลางหมุนเวียนกันเข้ารับตำแหน่งตามกำหนดเวลา

ครั้นถึงราชวงศ์ชิง ตามบันทึกของหนังสือประวัติศาสตร์“ชิงสื่อก่าว (清史稿/QingShiGao, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ชิง)” โดยเจ้าเอ๋อร์ซุน (赵尔巽/Zhao ErXun, 1977: 14255-14258) เขียนในสมัยสาธารณรัฐจีน ระบุว่า ราชวงศ์ชิงดำเนินการยกเลิกระบบ “กู่ซื่อ” ในเขตพื้นที่ชนกลุ่มน้อยทั่วยุennan และใช้กำลังทหารควบคุมพื้นที่จนความขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์ในยุennan เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ต่อมาหลังจากที่จีนแพ้สงครามฝิ่นครั้งแรกกับอังกฤษใน ค.ศ. 1840 แล้วราชสำนักชิงเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวยุennan เกิดความไม่พอใจและมีการเคลื่อนไหวต่อต้านราชวงศ์ชิงอย่างต่อเนื่องทั่วยุennan ผลที่ตามมาคือชาวยุennan อพยพเข้าสู่เวียดนามมีจำนวนเพิ่มขึ้น

เวียดนามได้ประกาศเป็นอาณานิคมอิสระจากจีนใน ค.ศ. 939 (ปัตตินเจอร์, 1979: 28) หลังจากนั้นเวียดนามได้ผ่านหลายราชวงศ์ ซึ่งยังคงรักษาความสัมพันธ์ทางบรรณาการกับจีน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางเศรษฐกิจและการเมืองกับยุennan จนถึงช่วงค.ศ. 1858-1884 ฝรั่งเศสบุกรุกเวียดนามและทำสงคราม 3 ครั้งกับเวียดนาม ทำให้เวียดนามเสียเอกราชและตกอยู่ใต้อารักขาของฝรั่งเศส (เหวียนคักเหวียน, 2552:160-161)

2. สาเหตุการอพยพของชาวยุennanเข้าสู่เวียดนามในช่วงค.ศ. 939-1885

การอพยพของชาวยุennan ในช่วงนี้ มีสาเหตุทางเศรษฐกิจและการเมืองดังนี้

(1) สาเหตุทางเศรษฐกิจ มีสองประการ ดังนี้

ประการแรกเพื่อทำการค้าตั้งแต่ราชวงศ์หยวนเป็นต้นมา เส้นทางคมนาคมระหว่างยุennan กับเวียดนามได้รับการพัฒนา ส่งผลให้การไปมาหาสู่กันทางการค้าระหว่างยุennan กับเวียดนามแน่นแฟ้นมากขึ้น มีพ่อค้าชาวยุennan ขายสินค้าที่เป็นผ้า สมุนไพร ไหม ชา และเครื่องลายคราม ของใช้ประจำวันไปยังเวียดนาม แลกเปลี่ยนกับสินค้าที่เป็นเครื่องเทศและผลิตภัณฑ์ทางทะเลของเวียดนาม โดยใช้เส้นทางการค้าดั้งเดิม (Zhao XiaoPing, 2009: 49)

ครั้งถึงสมัยราชวงศ์ซิง การค้าระหว่างยูนนานกับเวียดนามได้พัฒนาขึ้นอีก โดยมีเมืองคยาฮว่า (开化/KaiHua, ในเมืองเหวินซาน/文山/WenShan ยูนนานปัจจุบัน) หลินอัน (临安/LinAn, ในอำเภอเจียนสูย/建水/Jianshui ยูนนานปัจจุบัน) ผู้เออร์ (普洱/PuEr, ในยูนนานปัจจุบัน) และกว่างหนัน (广南/GuangNan, ได้แก่ อำเภอกว่างหนัน/广南/GuangNan ในยูนนานปัจจุบัน) ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนระหว่างยูนนานกับเวียดนามเป็นพื้นที่หลักในการค้าระหว่างยูนนานกับเวียดนาม สินค้าที่ชาวยูนนานขายไปยังเวียดนามมีหลากหลายชิ้น เช่น เครื่องมือการเกษตร ผ้าไหม เครื่องลายคราม ยาสมุนไพรจีน หมู วัว หนังวัว ผ้าลินิน เครื่องทองแดง กระดาษ สีคราม เครื่องปรุงรส ใบชาและของใช้ประจำวันอื่น ๆ ส่วนสินค้าที่เวียดนามขายไปยังยูนนานมีสีย้อมผ้า เขากวาง กระดูกเสือดาว งาช้าง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น (Wu XingNan, 2002: 75)

นอกจากนี้ยังมีชาวยูนนานจำนวนไม่น้อยอพยพเข้าสู่เวียดนามเพื่อทำมาหากินได้ง่ายขึ้น จนรัฐบาลจีนต้องใช้มาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวยูนนานลอบเข้าสู่เวียดนาม แต่ยังมีชาวยูนนานลอบเข้าสู่เวียดนาม ดังเช่น ข้อมูลประวัติศาสตร์ชื่อ “กว่างโจวเจียงจวินเซอเล้งโจ้วเจ้อ (广州将军策楞奏折/GuangZhouJiangJunCeLengZouZhe)” (Chinese Academy of Social Sciences Institute of history, 1982: 591-592) ได้บันทึกว่า ในช่วงกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ค.ศ. 1743 พบกลุ่มชาวยูนนานทำลายรั้วที่กั้นเขตแดนระหว่างยูนนานกับเวียดนามและลอบเข้าสู่เวียดนาม 2 กลุ่ม กลุ่มจำนวน 300-400 คน พวกเขาขี่ม้าและปืน และนำวัว ม้าเข้าสู่เวียดนามด้วย

ประการที่สอง เพื่อทำเหมืองแร่ภาคเหนือเวียดนามอุดมไปด้วยทรัพยากรแร่ แต่ขาดเทคโนโลยีการทำเหมืองแร่ ซึ่งได้ดึงดูดชาวยูนนานจำนวนไม่น้อยเข้าสู่เวียดนามเพื่อทำเหมืองแร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยราชวงศ์ซิง มีข้อมูลประวัติศาสตร์ชื่อ “เยว่สื่อทงเจี้ยนกามู่ (越史通鉴纲目/YueShiTongJianGangMu)” (Chinese Academy of Social Sciences Institute of history, 1982: 646-645) ระบุว่า “โรงงานทำเหมืองแร่ทอง เงิน ทองแดงและดีบุกต่าง ๆ ที่อยู่ในเวียดนามมักรับสมัครชาวจีนเข้าไปทำเหมืองแร่ มีโรงงานทำเหมืองแร่แห่งหนึ่งมีแรงงานจีนจำนวนมากกว่าหมื่นคน จนกระทั่งรัฐบาลเวียดนามกลัวแรงงานชาวจีนรวมตัวอยู่ด้วยกันแล้วเป็นภัยคุกคามการ

ปกครองของเวียดนาม ดังนั้น ในค.ศ. 1717 เวียดนามกำหนดให้แต่ละโรงงานทำเหมืองแร่เพียงสามารถับสมัครชาวจีนจำนวนไม่เกิน 300 คน” มีโรงงานทำเหมืองแร่ “ซ่งซิงอินฉ่าง (送星銀厂/SongXingYingChang)” ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดท้ายเงียนเป็นโรงงานทำเหมืองแร่ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ในช่วงเจริญรุ่งเรืองของ “ซ่งซิงอินฉ่าง” มีแรงงานขุดแร่ชาวจีนจำนวน 5,000-30,000 คน หนังสือประวัติศาสตร์ “ชิงสื่อลู่ (清史录/QingShiLu, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ชิง) เล่มที่ 988” (ZhongHua Book Company, 1986: 192) บันทึกว่า “ค.ศ. 1775 พบชาวยุennาน 18 คนที่จากซ่งซิงอินฉ่างที่อยู่ในเวียดนามหนีกลับยุennาน” แสดงว่า แรงงานจีนที่อยู่ใน “ซ่งซิงอินฉ่าง” รวมชาวยุennานด้วย

(2) สาเหตุทางการเมือง มีหลายประการ ดังนี้

ประการแรก การสงครามหลังเวียดนามประกาศเป็นอิสระ เวียดนามกับจีนได้เกิดสงครามหลายครั้ง จีนมักส่งกองทัพจากยุennานเข้าโจมตีเวียดนาม จึงทำให้มีทหารชาวยุennานจำนวนไม่น้อยอพยพไปอาศัยอยู่ในเวียดนาม ดังเช่น

(1) ในสมัยราชวงศ์หยวน หนังสือประวัติศาสตร์“หยวนลื่อ” (Song Lian,1976: 4633-4647) ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1257 ราชวงศ์หยวนส่งทหารพันกว่าคนจากยุennานเข้าโจมตีเวียดนามต่อมา ค.ศ. 1287 ราชวงศ์หยวนส่งทหารจำนวน 70,000 กว่าคนที่มาจากมณฑลเจียงหุย (江淮/JiangHuai) เจียงซี (江西/JiangXi) และหูกว่าง (湖广/HuGuang) ทหารจำนวน 6,000 คนที่มาจากยุennาน และทหารที่เป็นชนชาติหฺลี่ 15,000 คนที่มาจากมณฑลอื่นๆ เข้าโจมตีเวียดนาม กองทัพยุennานกับกองทัพเวียดนามได้ต่อสู้กัน 38 ครั้ง (Song Lian,1976: 310-312)

(2) ในสมัยราชวงศ์หมิงหนังสือประวัติศาสตร์“หมิงลื่อ (明史/MingShi, เป็นบันทึกประวัติศาสตร์หมิง)” โดยจางตงอวี่ (张廷玉/Zhang TingYu, 1974: 8314-8415) เขียนในสมัยราชวงศ์ชิง ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1406 ราชวงศ์หมิงส่งกองทัพ 2 กองเข้าโจมตีเวียดนาม เดินทางจากกว่างซีและยุennานเข้าสู่เวียดนาม กองทัพยุennานไปตามฝั่งขวาของแม่น้ำเถา (洮江/TaoJiang, ได้แก่งต้นน้ำของแม่น้ำแดงในปัจจุบัน) เข้าสู่เวียดนามในที่สุดได้ยึดครองเมืองหลวงของเวียดนาม

นอกจากนี้ หนังสือประวัติศาสตร์ “หมิงลื่อ” (Zhang TingYu, 1974: 8317, 8322-8325) ยังบันทึกว่า ค.ศ. 1408 เวียดนามเกิดกบฏภายใต้การนำของคนหนึ่งชื่อ

เจียนต้ง (简定/Jian Ding, ในเอกสารไทยชื่อหยานตันห์) ราชวงศ์หมิงส่งทหาร 40,000 คนที่มาจากมณฑลยูนนาน กุ้ยโจวและเสฉวนโดยเส้นทางจากยูนนานเข้าปราบกบฏครั้งนี้ ต่อมา ในค.ศ. 1418 เวียดนามเกิดกบฏครั้งใหญ่ภายใต้การนำของหลี่ลี่ (黎利/Li Li, ในเอกสารไทยชื่อเลเหล่ย์) ค.ศ. 1426 ราชวงศ์หมิงส่งทหาร 18,000 คนจากพื้นที่ภาคตะวันตกของจีนเข้าต่อสู้กับพวกกบฏ แต่พ่ายแพ้ ราชวงศ์หมิงจึงส่งเพิ่มทหาร 70,000 คนจากยูนนานเข้าปราบเวียดนาม ปีต่อมา (ค.ศ. 1427) ส่งเพิ่มทหารอีก 13,000 คนเสริมการปราบเวียดนาม ในที่สุด ราชวงศ์หมิงกับเวียดนามทำสัญญาสงบศึก กองทหารราชวงศ์หมิงที่กลับคืนจีนมีเพียง 86,000 คน ทหารที่ถูกเวียดนามฆ่าตายและจับไปมีจำนวนมาก นอกจากนี้ในงานของเหวียนคักเวียน (2552:70) ได้กล่าวว่า กองทัพราชวงศ์หมิงถูกโจมตีและปล้นมาตามทางที่ผ่านมา โดยเฉพาะที่ช่องแคบจีลัง (Chi Lang) แม้ทัพถูกฆ่าตายและนายพลหลายคนรวมทั้งทหารอีกกว่า 30,000 คน ถูกจับไปด้วย ทหารเหล่านี้ที่ถูกเวียดนามจับเป็นเชลยรวมทหารชาวยูนนานด้วย

(3) ในสมัยราชวงศ์ชิง หนังสือประวัติศาสตร์ “ชิงสื่อ่ก่าว” (Zhao ErXun, 1977: 14635-14637) ได้บันทึกว่า ในค.ศ. 1788 ราชวงศ์ชิงได้ส่งกองทหาร 10,000 คนที่มาจากมณฑลกว่างตุงและกว่างซี กองทหาร 8,000 คนที่มาจากมณฑลยูนนานเข้าโจมตีเวียดนาม ต่อมา ในช่วง ค.ศ. 1883-1885 จีนกับฝรั่งเศสเกิดสงคราม ราชสำนักชิงได้ส่งกองทหารประมาณ 70,000 คนไปยังภาคเหนือเวียดนามเพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศส กองทหารเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 กองทัพ กองทัพหนึ่งมีทหารที่มาจากมณฑลกว่างซีและกว่างตุงประมาณ 18,300 กว่าคนอยู่ภายใต้การนำของเฟิงจื่อไจ (冯子材/Feng ZiCai) กองทัพหนึ่งมีทหารที่มาจากมณฑลยูนนานประมาณ 50,000 คนอยู่ภายใต้การนำของเฉินอู๋อิง (岑毓英/Cen YuYing) นอกจากนี้ ยังมีกองทัพธงดำที่มีทหาร 5,000 คนอยู่ภายใต้การนำของหลิวหย่งฝู (刘永福/LiuYongFu) หลังสงครามจีน-ฝรั่งเศสสิ้นสุดลงแล้ว กองทหารราชวงศ์ชิงส่วนใหญ่และกองทัพธงดำส่วนหนึ่ง (กองทัพยูนนาน 3 หมื่นคน กองทัพธงดำ 1,400 คน) ถูกส่งกลับจีน จากนั้น รัฐบาลชิงสั่งให้ปลดประจำการทหารบางส่วน ทหารในกองทัพยูนนานถูกปลดประจำการ 14,000 กว่าคน ทหารเหล่านี้มีส่วนหนึ่งเข้าสู่เวียดนามต่อสู้กับฝรั่งเศสต่อขณะที่อีกส่วนหนึ่งไม่ได้ทำตามคำสั่งของรัฐบาลจีนที่ให้เดินทางกลับจีน แต่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเวียดนามและแต่งงานกับคนในท้องถิ่น กลายเป็นชาวจีนโพ้นทะเล (Long YongXing, 1997:28)

ประการที่สอง การถูกเวียดนามกวาดต้อนไปเวียดนามบุกเข้าสู่พื้นที่ชายแดน ยุন্নานหลายครั้ง และกวาดต้อนชาวยุন্নานไปยังเวียดนามอย่างเช่น (1) ในสมัยราชวงศ์หมิง หนังสือประวัติศาสตร์ “หมิงสื่อ” (Zhang TingYu, 1974: 8314, 8328) ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1405 เวียดนามบุกเข้าสู่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในหนิงหยวนโจว (宁远州/NingYuanZhou) ในยุন্নาน และกวาดต้อนทั้งผู้ชายผู้หญิงไปในค.ศ. 1474 เวียดนามบุกพื้นที่หลินอัน (临安/LinAn, ในอำเภอเจียนสูย/建水/Jianshui ในยุন্নานปัจจุบัน) กว่างหนัน (广南/GuangNan, ได้แก่อำเภอกว่างหนัน/广南/GuangNan ในยุন্নานปัจจุบัน) และเจินอัน (镇安/ZhenAn) ในยุন্নาน ในค.ศ. 1479 เวียดนามส่งทหาร 800 กว่าคนบุกเมืองเหมิงจี้ (蒙自/Mengzi) (2) ในสมัยราชวงศ์ชิง หนังสือประวัติศาสตร์ “ชิงสื่อลู่” (清实录/QingShiLu) เล่มที่ 645” (ZhongHua Book Company, 1986: 225) ได้บันทึกว่า “ค.ศ. 1761 โจรชาวเวียดนามเข้าสู่ยุন্নาน ปล้นและเผาหมู่บ้าน” ชาวยุন্নานที่ถูกชาวเวียดนามกวาดต้อนไปยังเวียดนามจึงอาศัยอยู่ในเวียดนาม

ประการที่สาม ผลกระทบจากการยกเลิกระบบ “ถู่ซือ” ตั้งแต่ราชวงศ์หมิงเป็นต้นมา จีนเริ่มใช้มาตรการในการยกเลิกระบบ “ถู่ซือ” ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ชิง จีนได้ดำเนินการยกเลิกระบบ “ถู่ซือ” ทั่วยุন্নานด้วยกำลังทางทหาร ส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยจากยุন্নานอพยพเข้าสู่เวียดนามอย่างเช่น ในสมัยราชวงศ์หมิง มีหนังสือประวัติศาสตร์ “ต้าเยว่สื่อจี้เจวี่ยนซู” (大越史记全书/DaYueShiJiQuanShu) ที่เป็นหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์เวียดนาม (Wu ShiLian:1884) ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1508 กลุ่มชาติพันธุ์หลัวหลัว (倮倮/LuoLuo) จากยุন্নานเข้าสู่เวียดนามและตั้งถิ่นฐานในพื้นที่สุ่ยเหว่ย (水尾/ShuiWei, ในจังหวัดหล่าวกายของเวียดนามในปัจจุบัน)

ครั้นถึงราชวงศ์ชิง ค.ศ. 1648 รัฐบาลชิงปราบปรามการต่อต้านของ “ถู่ซือ” ที่อยู่ในเมืองคายหยวน (开远/KaiYuan) ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองคายหยวนจำนวนมากอพยพเข้าสู่เวียดนาม (Pu ZhongLiang, 2003: 72-73) นอกจากนี้ มีข้อมูลประวัติศาสตร์ของเวียดนามได้ระบุว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีกลุ่มชาติพันธุ์หลัวหลัวจำนวน 5,000-6,000 คนจากยุন্নานอพยพเข้าสู่เวียดนาม และตั้งถิ่นฐานในอำเภอเหม่วหวาก (Mèo Vạc) จังหวัดห่ายางของเวียดนาม ขณะที่ชาติพันธุ์หลัวหลัวอีกกลุ่มหนึ่งจากยุন্নานอพยพเข้าสู่จังหวัดลายเจิวของเวียดนาม (Bai XingFa, 2005:

212-213) หนังสือประวัติศาสตร์“ชิงสื่อลู่”(清实录/QingShiLu) เล่มที่ 940” (ZhongHua Book Company, 1986) ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1773 มี“ตู้ซือ” ตระกูล “ดาว (刁/Dao)” จากยูนนานหนีเข้าสู่เวียดนาม

ประการที่สี่ การหลบหนีการจับกุมของรัฐบาลจีน โดยชาวยูนนานที่เป็น อาชญากรหนีเข้าสู่เวียดนาม หรือเข้าไปก่ออาชญากรรมในเวียดนามอย่างเช่น หนังสือประวัติศาสตร์ “ชิงสื่อลู่”(清实录/QingShiLu) เล่มที่ 459 เล่มที่ 757 และ เล่มที่ 937” (ZhongHua Book Company, 1986) ได้บันทึกว่า ค.ศ. 1754 มีอาชญากร จากยูนนานสองคนหนีเข้าสู่เวียดนาม ค.ศ. 1766 มีชาวยูนนานแอบเข้าไปในเวียดนาม ร่วมกับโจรในเวียดนามปล้นคนในท้องถิ่นค.ศ. 1773 มีชาวยูนนานชื่อหลงเหวิน (龙云/LongYun) กับชาวยูนนานอีกหลายคนแอบเข้าไปในเวียดนามหลายปี

ประการที่ห้า การหลบเลี่ยงการปราบปรามกบฏค.ศ. 1856 ภาคใต้ยูนนาน เกิดการลุกฮือขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์ยี่ ภายใต้การนำของหลี่เหวินเสวี่ (李文学/Li WenXue) ในปีเดียวกันภาคตะวันตกยูนนานเกิดกบฏของกลุ่มชาติพันธุ์หุย ภายใต้การนำของ ตู้เหวินซิว (杜文秀/Du WenXiu) แต่ในที่สุด การลุกฮือสองครั้งนี้พ่ายแพ้ต่อราชวงศ์ชิง ในค.ศ. 1873 และชาวยูนนานจำนวนไม่น้อยหนีการปราบปรามอย่างโหดร้ายของ ราชวงศ์ชิงไปยังเวียดนาม ในงานของฮอลล์ (2522: 800) ระบุว่า กองทัพจีนขับไล่พวก กบฏออกจากจีน บุคคลเหล่านี้จึงไปสมทบกับพวกกบฏในรัฐใกล้เคียง สร้างความเสียหายให้รัฐต่าง ๆ ในลาวและในดงเกีย (ฮานอย) ซึ่งนอกจากเป็นโจรสลัดโดยอาชีพแล้วยังมีพวกธงด้า ธงเหลืองและธงแดง พวกโจรเหล่านี้ทำให้มาตราของสัญญาฉบับ ค.ศ. 1874 เกี่ยวกับเสรีภาพในการเดินเรือในแม่น้ำแดงเป็นโมฆะ

3. เส้นทางอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่เวียดนามในช่วงค.ศ. 939-1885

ในหนังสือประวัติศาสตร์ “อานหนานตูจื่อ”(安南图志/AnNanTuZhi, เป็นหนังสือบันทึกประวัติศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ประชากร การเมืองและผลิตภัณฑ์ เป็นต้นของเวียดนาม)” โดยเต็งจง (邓钟/Deng Zhong, 1937) เขียนในสมัยราชวงศ์หมิง และพงศาวดาร“เต้ากวงยูนนานจื่อเซา”(道光云南志钞/DaoGuang YunNan-ZhiChao)” โดยหวังซง (王崧/Wang Song, 1995: 267-268) เขียนในช่วงจักรพรรดิ

เต้ากวง (ค.ศ. 1821-1850) สมัยราชวงศ์ชิงได้บันทึกว่า จากยุennานเข้าสู่เวียดนามมี 2 เส้นทาง⁴ คือ

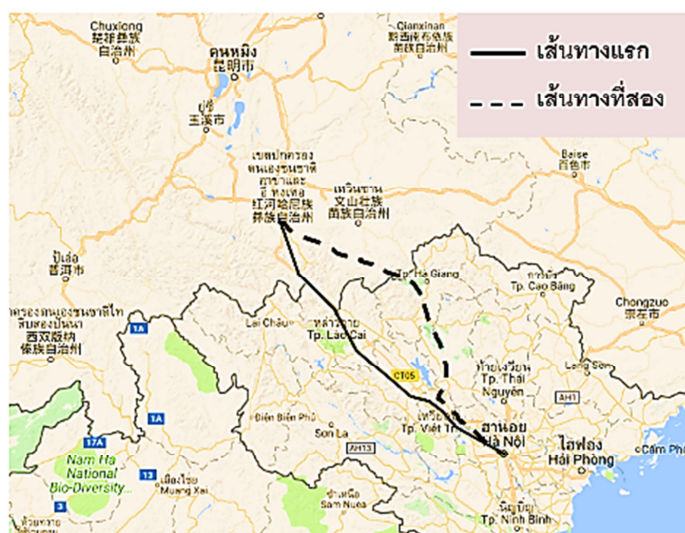
(1) เส้นทางแรก จากเมืองเหมิงจื่อ (蒙自/Mengzi) ผ่านเหลียนฮวาตัน (莲花滩/LianHuaTan, ในอำเภอเหอโข่ว/河口/Hekou ยุennาน) เข้าสู่เจียวโจว (交州/JiaoZhou, ได้แก่เวียดนาม) ผ่านซือหลงกวน (石陇关/ShiLongGuan, ตั้งอยู่ในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแดง) เจิงหลันต้ง (程澜洞/ChengLanDong, ตั้งอยู่ในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแดง) ตามฝั่งขวาของแม่น้ำเถา (洮江/TaoJiang, ได้แก่ต้นน้ำของแม่น้ำแดง) ใช้เวลา 4 วันถึงส่วยเหว่ยโจว (水尾州/ShuiWeiZhou, ในจังหวัดหล่าวกายของเวียดนาม) อีก 8 วันถึงเหวยผั่นโจว (文盘州/WenPanZhou, ได้แก่ อำเภอวันปาน/Văn Bàn ในจังหวัดหล่าวกายของเวียดนาม) อีก 5 วันถึงอำเภอเจิ่นอัน (镇安/ZhenAn, ได้แก่ อำเภอเจิ่นเยิน/Trấn Yên ในจังหวัดเยินบ้ายของเวียดนาม) อีก 5 วันถึงอำเภอเซี่ยหัว (夏华/XiaHua, ได้แก่ อำเภอหะหว่า/Hạ Hòa ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 2 วันถึงอำเภอชิงปั๋ว (清波/QingBo, ได้แก่ อำเภอแทงบา/Thanh Ba ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 3 วันถึงหลินเถาฝู (临洮府/LinTaoFu, ได้แก่ อำเภอเลิมทาว/Lâm Thao ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 3 วันถึงอำเภอซันเหว่ย (山围/ShanWei, ตั้งอยู่ในอำเภอลำทับ/Lâm Thao ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 2 วันถึงชิงฮว่าฝู (兴化府/XingHuaFu, ตั้งอยู่ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 1 วันถึงปายเฮ้อเลินเมี่ยวซานฉีเจียง (白鹤神庙三岐江/BaHeShenMiaoSanQiJiang, ตั้งอยู่ในบริเวณชุมทางของแม่น้ำแดง แม่น้ำโล และแม่น้ำดำ) อีก 4 วันถึงอำเภอปายเฮ้อ (白鹤/BaiHe, ตั้งอยู่ในเมืองเหวียตจีในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) ข้ามแม่น้ำฟู่เหลียง (富良/FuLiang, ได้แก่ ส่วนล่างของแม่น้ำแดง) เส้นทางนี้มีภูมิประเทศที่ราบ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการเชื่อมโยงยุennานกับเวียดนาม

(2) เส้นทางที่สอง จากเมืองเหมิงจื่อ ผ่านเหอหยางไ้ (河阳隘/HeYangAi) ตามฝั่งซ้ายของแม่น้ำเถา (洮江/TaoJiang, ได้แก่ต้นน้ำของแม่น้ำแดง) ใช้เวลา 10 วัน

⁴ ข้อมูลที่บันทึกเส้นทางนี้ในปัจจุบันอ้างจาก Lu Ren (2011: 207-209)

ถึงผิงหยวนโจ (平源州/PingYuanZhou, ในจังหวัดเตวี่ยนกวางของเวียดนาม) อีก 5 วันถึงอำเภอฝูอัน (福安县/FuAnXian, ในตอนใต้จังหวัดหย่างของเวียดนาม) อีก 1 วันถึงเซวียนเจียงฝู (宣江府/XuanJiangFu, ได้แก่ เมืองเตวี่ยนกวาง/Tuyên Quang ในจังหวัดเตวี่ยนกวางของเวียดนาม) อีก 2 วันถึงตวนโขงฝู (端雄府/DuanXiongFu, ได้แก่ อำเภอต่วนฮง/Đoan Hùng ในจังหวัดฟู่เถาะของเวียดนาม) อีก 5 วันถึงปายเฮ้อซานฉีเจียง (白鹤三岐江/BaHeSanQiJiang, ในบริเวณชุมทางของแม่น้ำแดง แม่น้ำโล และแม่น้ำดำ) แต่เส้นทางนี้ส่วนใหญ่เป็นเส้นทางภูเขาที่มีภูมิประเทศขรุขระ การเดินทางระหว่างเส้นทางนี้ค่อนข้างยาก

การอพยพของชาวยูนนานในช่วงนี้อาจเป็นการเดินทางตามเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำสองเส้นทางนี้หรือเส้นทางดั้งเดิมก่อน ค.ศ. 939 (เส้นทางที่สาม)

ภาพที่ 2 ภาพแสดงเส้นทางระหว่างยูนนานกับเวียดนามในช่วง ค.ศ. 939-1885

(ที่มา: ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจาก[https://www.google.com/maps/d/edit?hl=th&mid=1bp4g70EdPup8yHty6HePErcAFrw&ll=20.42075147473954](https://www.google.com/maps/d/edit?hl=th&mid=1bp4g70EdPup8yHty6HePErcAFrw&ll=20.42075147473954%2C97.09781275&z=6)

%2C97.09781275&z=6, April 4, 2018)

สรุป

จากการศึกษาการอพยพของชาวยุennานเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่สมัยโบราณถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่หนึ่ง ตั้งแต่สมัยโบราณถึง ค.ศ. 938 อันเป็นช่วงสมัยที่เวียดนามอยู่ใต้การปกครองของจีน พื้นที่ยุennานมีอาณาจักรน่านเจ้า ยุennานกับเวียดนามมีความสัมพันธ์ทางการค้าตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ถัง เส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำระหว่างยุennานกับเวียดนามได้รับการพัฒนา ส่งผลให้ชาวยุennานอพยพเข้าสู่เวียดนามด้วยสาเหตุทางการค้า สงครามและการลี้ภัยทางการเมืองมากขึ้น เส้นทางหลักมี 3 เส้นทาง

ช่วงที่สองค.ศ. 939-1885 เป็นช่วงที่เวียดนามเป็นอิสระจากจีน นอกจากเส้นทางเดิม 3 เส้นทางแล้ว ยังมีการพัฒนาเส้นทางบกและเส้นทางแม่น้ำเพิ่มอีก 2 เส้นทาง ชาวยุennานที่อพยพเข้าสู่เวียดนามและตั้งถิ่นฐานในเวียดนามจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุการอพยพที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งสาเหตุ ทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการทำเหมืองแร่ กับสาเหตุทางด้านการเมือง การสงคราม การถูกเวียดนามกวาดต้อน การหลบหนีจากการจับกุมของรัฐ โดยกลุ่มคนที่ทำผิดกฎหมาย และกลุ่มที่ลี้ภัยทางการเมืองที่ก่อการกบฏอันเป็นผลกระทบจากการยกเลิกนโยบายระบบ “ถู้อ้อ” รวมทั้งกลุ่มคนทั่วไปที่ต้องหลบหนีจากการปราบปรามกบฏ

นอกจากนี้ ยังพบว่า สภาพภูมิศาสตร์ที่ยุennานมีพรมแดนติดกับเวียดนามทำให้ชาวยุennานเลือกอพยพเข้าสู่เวียดนาม ด้วยสาเหตุทางการเมืองมากพอกับสาเหตุทางการค้า ดังนั้นปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์จึงเป็นทั้งปัจจัยผลักดันและดึงดูดให้ชาวยุennานอพยพเข้าสู่เวียดนาม

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับการอพยพของชาวยุennานเข้าสู่เวียดนาม จึงควรได้ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวยุennานที่อยู่ในเวียดนาม และผลกระทบจากการอพยพของชาวยุennานที่มีต่อเวียดนามในสมัยโบราณถึง ค.ศ.1885 รวมทั้งการศึกษาการอพยพของชาวยุennานเข้าสู่เวียดนามหลังค.ศ. 1885

เอกสารอ้างอิง

- Bai XingFa. (2005). The History and Culture of Yi People in Vietnam. *Journal of Wenshan Teachers College*, 03:17-21.
- Ban Gu. (1964). *Han shu*. (In Chinese) [Book of Han]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Chang Qu. (2000). *Hua yang guo zhi*. (In Chinese) [Chronicles of Huayang]. Jinan: QiLu Press.
- Chinese Academy of Social Sciences Institute of history. (1982). *Selected Historical Materials of Ancient Sino-Vietnamese Relations*. [Gu dai zhong yue guan xi shi zi liao xuan bian. (In Chinese)]. Beijing: China social sciences press.
- Deng Zhong. (1937). *An nan tu zhi*. (In Chinese). Copy of ancient books.
- Fan Chuo. (1985). *Yun nan zhi jiao shi*. (In Chinese). Beijing: China social sciences press.
- Fan HongGui. (1987). Ethnic Group Migrate from Yunnan to Vietnam. In You Zhong (ed). *Southwestern National History Study*. Kunming: Yunnan people's Publishing House.
- Fan Ye. (1965). *Hou han shu*. (In Chinese) [Book of the Later Han]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Fang GuoYu. (1987). *Zhong guo xi nan li shi di li kao shi*. (In Chinese)[Historical and Geographical Studies of Southwest China]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Fang GuoYu. (1998). *Yun nan shi liao cong kan di 2 ce*. (In Chinese). Kunming: Yunnan University Press.
- Fang Tie. (2007). Distribution, Origin and Characteristics of Cross-border Ethnic Groups in Yunnan Province. *Journal of Guangxi University for Nationnallites*, (05): 9-15.

- Li ZhengTing. (2013). The Nationality Near by Vietnam and Border Vicissitude of Yunnan in Yunnan, Ming and Qing Dynasties. *Journal of Honghe University*, (05): 1-7.
- Liu Xu. (1975). *Jiu tang shu*. (In Chinese). [Old Book of Tang]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Long YongXing. (1997). The Migration Activities and Influences of Overseas Chinese in Vietnam from the 17th to the 19th century. *Journal of Southeast Asian Studies*, (06):26-30.
- Lu Ren. (2011). *History of Yunnan's Foreign Transportation*. Kunming: Yunnan people's Publishing House.
- Lv ShiPeng. (1958). *Yue nan hua qiao shi hua*. (In Chinese) [History of Overseas Chinese in Vietnam]. Taipei: Overseas Library Press.
- Niu HongBin. (2007). *Xin zuan yun nan tong zhi 7*. (In Chinese). Kunming: Yunnan people's Publishing House.
- Ou YangXiu, Song Qi. (1975). *Xin tang shu*. (In Chinese) [New Book of Tang]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Pu ZhongLiang. (2003). History and culture of Yi people in Vietnam. *Journal of World Ethno-national Studies*, (02):71-77.
- Si MaGuang. (1956). *Zi zhi tong jian*. (In Chinese) [Comprehensive Mirror to Aid in Government]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Si MaQian. (1959). *Shi ji*. (In Chinese) [Records of the Historian]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Song Lian. (1976). *Yuan shi*. (In Chinese) [History of Yuan]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- The historical official of the Qing Dynast. (1986). *Qing Shi Lu*. (In Chinese). Beijing: ZhongHua Book Company.

- WangSong. (1995). *Dao guang yun nan zhi chao*. (In Chinese). Kunming: Yunnan Academy of Social Sciences.
- Wu ShiLian. (1885). *Dayueshijiquanshu*. (In Chinese). Photocopying ancient books.
- Wu XingNan. (2002). *Yun nan dui wai mao yi shi*. (In Chinese) [History of Yunnan's foreign trade]. Kunming: Yunnan people's Publishing House.
- Yang Shen.(1968). *Nan zhao ye shi*. (In Chinese). Taiwan: Cheng Wen Publishing House.
- You JianShe. (2003). *The Migration of Chinese to Vietnam from the late 17th Century to the middle 19th Century*. Master's thesis. Zhengzhou University.
- Zhang TingYu. (1974). *Ming shi*. (In Chinese) [History of Ming]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Zhang WenHe. (1975). *Yue nan hua qiao shi hua*.(In Chinese) [History of Overseas Chinese in Vietnam]. Taipei: Li Ming Cultural Enterprise Co, Ltd.
- Zhao ErXun. (1977). *Qing Shi Gao*. (In Chinese). [Draft History of Qing]. Beijing: ZhongHua Book Company.
- Zhao XiaoPing. (2009). Yunnan Foreign Trade and the Expansion of International Regional Market during the Ming and Qing Dynasties. *Journal of History Teaching*, 02:47-52.
- Zheng RuiMing. (1976). *Qing dai yue nan de hua qiao*. (In Chinese) [Overseas Chinese in Vietnam in the Qing Dynasty]. Taipei: Department of History, National Taiwan Normal University.
- Zhou QuFei. (1999). *Lingwai Daida*. (In Chinese). Beijing: ZhongHua Book Company.

- Zhu JieQin. (1990). Dong nan ya hua qiao shi. (In Chinese) [History of Overseas Chinese in Southeast Asia]. Beijing: Higher Education Press.
- เซเดสยอร์ช. (2525). *ชนชาติต่างๆ ในแหลมอินโดจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- บัดดินเจอร์ โจเซฟ. (1979). *ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- เหวียนคักเวียน. (2552). *เวียดนามประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฮอลล์. ดี. จี. อี. (2522). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- <https://www.google.com/maps/d/edit?hl=th&mid=1bp4g70EdPup8yHty6He-PErcAFrw&ll=20.42075147473954%2C97.09781275&z=6> Retrieved from April 3, 2018